

Микола Зеров

Тепер інший час,
Виходь з норн,
Шукай стежок — од Лисої гори
На верховини і шпилі Парнасу.
Микола Зеров

Музи на Парнасі

«Смерть не мине, і ти загинеш сам,
Та безліч раз зйдуть твої творіння»
(до 130-річчя від дня народження М. К. Зерова)

Перекладач, учений, критик і поет,
Закоханий в Еладу і поетів Риму,
Плекав класичний ритм і
срібнодзвонну риму

Великий ерудит, природжений
естет. Прихильник строгих форм
різьбив дзвінкий сонет.

Перекладав поетів світових
перлини, Нещадно розбивав
противників доктрини,
І кожен рік міцнів його високий
лет...

В часи сваволі дикої, пільми і зла,
Коли засліплені безглуздий культ
кували,
В неволі дальній, де німа холодна
мла,
Миколи Зерова не стало.

(О. Теліга)

У цьому сонеті влучно описане життя нашого славного земляка, якого заслужено називають гордістю української літератури. Широченна ерудиція в античній, західноєвропейській, українській і російській літературах, ґрунтовні знання з історії, тонкі естетичні відчуття, глибокий аналіз і розуміння літературних явищ, строгий критичний розум, феноменальна пам'ять, вільне володіння стародавніми й новими мовами (близько 20), блискучий ораторський талант, тонко вигострене слово — ось багатющій арсенал, яким володів Микола Зеров.

Народився Микола Константинович
26 квітня 1890 року в повітовому
містечку Зінькові на Полтавщині в
багатодітній сім'ї - **Костянтина**
Іраклійовича Зерова.

Батько мав непорушний авторитет,
та був духовним наставником для
своїх нащадків. Працював
вчителем, потім - завідуючим
міською школою, нарешті - 1905
році - інспектором народних шкіл.
Мати - **Марія Яківна** походила з
дрібного землевласницького,
козацького роду Яреньків
з-під Диканьки.

Початкову освіту Миколка здобув у Зіньківській школі та Охтирській гімназії.

А в 1903 році вступив до першої Київської гімназії, яку закінчив 1908 року.

Згодом юнак стає студентом Київського університету Святого Володимира і тут уже досягає свого повного росту, фахового та світоглядного. Завдяки, а подеколи всупереч існуючим методам навчання, студіював джерела української історії XVIII ст. Найбільше цікавлячись ідеологіями (історіографія, політичні прагнення, літературні погляди та уподобання) і побутом. Майбутній письменник здобув фундаментальні знання античних та європейських мов і літератур, що значно вплинуло на формування його поетичного дару.

Образ Зерова-студента зберігся в спогадах його дружини Софії:

«Він був середнього зросту, досить стрункий, дуже рухливий, худорлявий.

Одягався скромно, але дбайливо; взуття було вбоге, як і в усіх студентів в ті роки, але завжди чисте.

Гарним на вроду назвати його не можна було, але не помітити серед натовпу студентів теж було неможливо.

Він явно вирізнявся вмінням поводитися, якоюсь милою та природною інтелігентністю, життєрадісністю.

Правильний овал обличчя, велике розумне чоло з зачесаним догори прямим руським волоссям, невеликі, але дуже уважні, трохи насмішкваті сірі очі за скельцями окулярів, досить правильний ніс і повняві, часто складені в іронічно-добротливу усмішку губи, – такий він був у той час, коли я вперше його побачила».

1912 року в журналі «Світло» з'являються друком перші статті та рецензії Зерова.

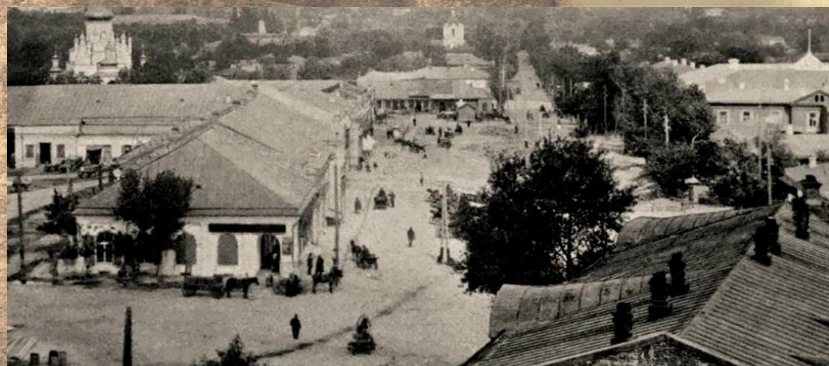
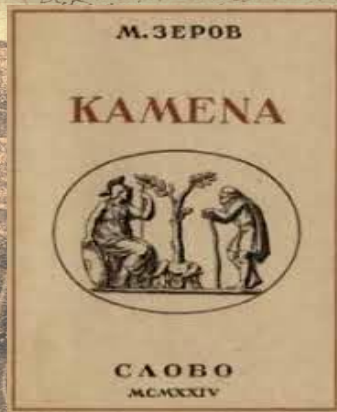
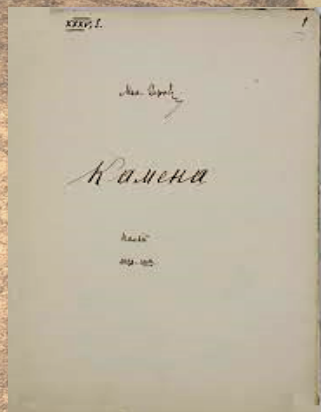
З 1914 року за наказом попечителя Київського учбового округу М. К. Зерова призначено викладачем історії Златопільської чоловічої, а з жовтня 1916 року - ще й жіночої гімназії. З 1917 року він працює викладачем латини у Другій українській державній гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства в Києві. А у 1918-1920 роках викладає українознавство в Архітектурному інституті та працює редактором бібліографічного журналу «Книгарь».

З голодного Києва Миколу Зерова запрошують на роботу в Баришівську соціально-економічну школу, де він працює близько трьох років. Викладає історію, українську літературу й латину.

Після Києва це був «рай». Учителям замість грошей, пропонували «пайок»: кілька пудів борошна, пшоно й сало. Дровами забезпечували і школу, і вчителів, які гуртом з учнями йшли рубати ліс. Замість каганців були прекрасні старі гасові лампи, такі знайомі нам з наших щасливих дитячих років. Був у містечку й клуб. Жили в Баришівці багаті, ще «не розкуркулені хазії». А на Великдень на столі у них були самогон, гуски, індики, шинки, крашанки. Про це столиця й мріяти не могла.

Крім того, усі вірші збірки «Камена» написано саме тут. Також у Баришівці письменник зробив багато перекладів, написав низку сонетів та сатир-пародій, кілька невеликих оповідань.

- До групи українських неокласиків у 20-х роках ХХ ст. належали М. Зеров, М. Драй-Хмара, М. Рильський, Петро Филипович, Юрій Клен (О. Бургардт).

Микола Зеров

Максим Рильський

1 жовтня 1923 року Микола Костянтинович Зеров став професором української літератури Київського інституту народної освіти.

Тоді ж розпочинає читати свої блискучі лекції, які часто зривають бурхливі оплески. Про лекції Зерова серед студентів ходили легенди.

Одночасно викладав українську літературу в кооперативному технікумі та торгово-промисловій школі.

В цей час до Києва повернулося чимало письменників, що об'єдналися у рамках АСПИСу.

Серед них вирізнялася літературна група, що її стали називати неокласиками. Одним із лідерів об'єднання був Микола Костянтинович Зеров.

Неокласики влаштовують літературні вечори, на яких намагаються згуртувати мистецькі сили і спрямувати їх у напрямок конструктивної праці.

Прагнення поета розробити спільну платформу для консолідації літературного процесу кваліфікується офіційною владою як замах на ідеологічну цноту.

Леся
Українка

Світло і життя
Всім синам, таким, як Ви!

25.XI.2006

К. Зеров

Глибоке проникнення у філософську сутність буття, вишукана мова, висока майстерність творів неокласика вражали сучасників. Щоправда, багато хто поетові закидав, що він несучасний, байдужий до актуальних проблем. Підстави для таких тверджень давали не тільки його вірші, а й перший випуск історико-літературного нарису «**Нове українське письменство**» і монографія «**Леся Українка**», також видані 1924 року. Все це, вважали противники Зерова, належить минулому, яке треба відкидати.

Зі своєю майбутньою дружиною Софією Федорівною Лободою Микола познайомився у студентській їдальні.

В жартівливому сонетному циклі «Зламався зуб» Зеров згадує «байдужу і далеку» Сонечку, що проходить повз нього як горда княгиня, рвучи й ранячи його серце».

Софія походила з висококультурної родини. Її батько служив у Луцькому окружному суді. Сама дівчина навчалася на історико-філологічному факультеті Вищих жіночих курсів.

Вони часто із сестрами забігали пообідати в студентську їдальню, де до них і долучався Зеров. Він розважав дівчат декламуванням віршів.

З часом Микола Зеров почав бувати вдома у Лобод, де вечорами збиралося студентське товариство. Якось Софія захворіла на тиф і потрапила до лікарні. Зеров, щоб підтримати хвору, на останні гроші купував і передавав їй м'ясні котлети, які тоді були неймовірною розкішшю. Котлети зробили свою справу – дівчина почала одужувати, проте дуже непокоїлась, як зможе заробити стільки грошей, щоб повернути витрати.

Зеров потім жартував, що майбутня дружина повелася хитро: вирішила ліквідувати борг, вийшовши за нього заміж.

Молоде подружжя жило дуже скромно. З власних меблів мали лише письмовий стіл. Утім, на труднощі не нарікали.

У побуті Зеров був непрактичним, нібито не міг навіть забити цвяха. Усю роботу по дому дружина виконувала сама, щоправда, чоловік допомагав носити воду до помешкання.

Згодом у подружжя народився син Костик, якого Микола Костянтинович обожнював.

Серпень 1934 року
Київ. Велика родина
Зерових востаннє
зібралася разом.

Збереглося цінне фото,
зроблене у ботанічному
саду.

Ще всі живі: **батьки** Костянтин Іраклійович і Марія Яківна,
сини Микола (з дружиною Софією та сином Костиком),
Дмитро та Костянтин (з дружиною Вірою), Михайло й
Георгій. **Доньки** - Олена та Валерія (з чоловіком Іваном
Іщенком). Це були їхні останні спокійні та щасливі дні.

Ще у Баришівці Зерови познайомилися з Віктором Петровим.

Чоловіки мали спільні інтереси, часто сперечалися. Софія з цікавістю слухала їхні розмови, але не втручалася.

Петрову дружина Зерова дуже припала до вподоби.

Про роман, що згодом спалахнув між Софією та Петровим, Микола Зеров знав і дуже ревнував, мучився, але хотів зберегти сім'ю заради сина Костика.

Хлопчик був не за віком розумним і кмітливим. Навіть Всеукраїнський з'їзд лікарів-педіатрів відзначив його, як вундеркінда.

У віці 9 років Костик захворіває на скарлатину. Лікарям не вдається його врятувати, син помирає. Дружина перебувала в лікарні з тією ж хворобою.

Микола Зеров, їдучи з лікарні і тяжко переживаючи все, що трапилось написав:

*«Потерей сына страшно заплатила
Судьба неверной и моей жене:
Ее, больную, весть почти убила, –
Так для чего же жить теперь и мне?»*

Після трагедії, що сталася у сім'ї Зерових, у січні 1935 року поет виїхав до Москви. Там за короткий час утвердився у колі московських перекладачів та критиків як проникливий стиліст і майстер російського вірша. У ніч після свого дня народження поет не міг заснути, душу вимотували якісь лихі передчуття...

Через два дні Миколу Зерова заарештували. Розпочалося слідство. Звинувачення стандартне – Зерову інкримінували керівництво українською контрреволюційною націоналістичною організацією і, згідно з тодішніми статтями Кримінального кодексу УРСР, трибунал визначив поету покарання — **десять років позбавлення волі у виправно-трудовах таборах з конфіскацією майна.**

Наприкінці зими Зерова та засуджених з ним за тією ж справою відправлено до Карелії за маршрутом: **«Ведмежа Гора-Кем-Соловки»**. В пункт призначення вони прибули на початку червня 1936 року. Як згадували ув'язнені, спершу режим у таборі був «ліберальним». За станом здоров'я Микола не міг працювати лісорубом і тому прибирав кімнати господарської служби. Після закінчення роботи, у комірчині сторожа міг займатися своєю улюбленою справою – перекладами та історико-літературними студіями.

Соловецькі в'язні жили в **нелюдських умовах**, до знесилення працювали на лісоповалі, розробці торфовищ і рибних промислах, будівництві Біломор-Балтійського каналу, першої черги Байкало-Амурської магістралі. За найменшу провину **їх кидали в карцер, залишали роздягненими на сильному морозі, позбавляли їжі.**

«Железной рукой загоним человечество к счастью», – так більшовики прокладали шлях у «світле» майбутнє. Під тиском «железной руки» в Соловецьких таборах позбавили життя майже мільйону людей.

4 АВ-2.

СССР
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
УПРАВЛЕНИЕ НКВД
ЛЕНИНГРАДСКОЙ ОБЛАСТИ
В-В УГБ

Вх. № _____ На № _____ от _____ 1937 г.
(Для взыскания обратиться на имя Нач. Управления НКВД)
ТОЛЬКО ЛИЧНО.

ЗАМ. НАЧ. АУУ УНВД ПО
КАПИТАНУ ГОСУ. БЕЗОПАСНОСТИ. -
г. МАТВЕЕВУ.

ПРЕДПИСАНИЕ.

Предлагается осужденным Особой Тройкой
УНКВД ДО согласно предлагаемых к нему копий протоколов Тройки за № 81, 82, 83, 84 и 85 от 9, 10 и 14 Октября с/г. - ВСЕГО в количестве 1116 человек содержавшихся в Соловецкой тюрьме ГУТБ НКВД СССР **РАССТРЕЛЯТЬ**

Для этой цели Вам надлежит немедленно выехать в г. Кемь и связавшись с Начальником Соловецкой тюрьмы ГУТБ-Ст. Мейером Государственной т. АШТЕР, которому одновременно с этим сделать указания о выдаче осужденных, - привезти пригороде в исполнение согласно данных Вам лично указаний.

Исполнение донесите-представьте по возвращении вкты.

ПРИМЕЧАНИЕ: При получении осужденных необходимо тщательно провизировать удостоверение личности на каждого изпользовав в достоянии имеющихся в дачных делах.

Комиссар НКВД по Ленинградской области
С. М. Матвеев

Здесь, в урочище САНДАРМОХ,
месте массовых расстрелов,
с 1934 по 1941 годы
убиты свыше 7 тысяч
ни в чем не повинных людей:
жителей Карелии, заключенных и
спецпоселенцев Белбалтлага,
узников Соловецкой тюрьмы.
Помните о нас люди!
Не убивайте друг друга!

9 жовтня 1937 року «справа Зерова та інших» була переглянута особливою трійкою УНКВС по Ленінградській області. Зеров разом з багатьма іншими представниками української культури був **розстріляний** в селищі **Сандармох** - третього листопада **1937 року**. З документів відомо, що Миколу Зерова застрелив капітан держбезпеки **Михаїл Матвєєв**.

Невдовзі до батьків перестали надходити від Миколи листи. Тому Костянтин Іраклійович щотижня писав Сталіну: «**Де мій син Микола?**». Нарешті йому відповіли, що син помер від запалення легенів.

43086
1958
ВОЕННЫЙ ТРИБУНАЛ КИЕВСКОГО ВОЕННОГО ОКРУГА
6. ноября 1958 г. № 06021 СЕКРЕТНО г. Киев, Артема 59.
Экз. № 1

*Посадимо
исполнитель
и т.п.*

НАЧАЛЬНИКУ УЧЕТНО-АРХИВНОГО ОТДЕЛА КГБ УССР

г. Киев

В военный трибунал Киевского военного округа обратилась гр. ЗЕРОВА С.Ф. с заявлением о выдаче ей справки о времени пребывания ее мужа ЗЕРОВА Николая Константиновича в местах заключения, представив свидетельство о его смерти в 1941 году, выданное бюро ЗАГС гор. Ленинграда.

Как известно из материалов архивно-следственного дела ЗЕРОВА Н.К., он в 1936 году был осужден военным трибуналом Киевского военного округа к 10 годам лишения свободы в ИТЛ, а в 1937 году был подвергнут расстрелу по постановлению Особой тройки УНКВД Ленинградской области. Приговор приведен в исполнение 3 ноября 1937 года /см. д. д. 30-31 наобл. дела ЗЕРОВА/.

В виду незаконного, направившего вместе с делом ЗЕРОВА и др. заявление гр. ЗЕРОВА С.Ф. на Ваше разрешение.

ПРИЛОЖЕНИЕ: дело № 31/К-58 в 14 томах с н.вх. № 00297, 00528 и см. иск. № 04368-только

АМ. ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ВОЕННОГО ТРИБУНАЛА
КОВО-ПОЛКОВНИК РАСТИЦЫН

ЗАХАРЧЕНКО/
7.6 стр. 354

Пам'ятаймо Сандармох - розстріли української еліти

Сандармох. Карелия

З листопада 1937 року Микола Зеров був розстріляний в урочищі Сандармох (Карелі)

І тільки через *шість десятиліть* у глухому закутку карельської землі знайдуть немилосердно ранні могили кращих синів України Ухвалою Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 31. 03 1958 року вирок Військового трибуналу КВО і постанова особливої трійки УНКВС по Ленінградській області *скасовані*, справу припинено «за відсутністю складу злочину». Водночас перевіркою було встановлено, що колишнього співробітника НКВС УРСР *Федора Овчинникова*, який розслідував справу Зерова, за порушення соцзаконності засуджено.

Іншого співробітника, що фальсифікував матеріали справи звільнено з органів за фактами, що дискредитують звання офіцера.

На Лук'янівському кладовищі в Києві, де похований **Котик** (Константин) Зеров, стоїть гранітна плита, на якій вигравіювано роки життя та ім'я його репресованого батька – **Миколи Костянтиновича Зерова (1890–1937)**.

Тепер уже відомо, що **справжня остання адреса Миколи Костьовича – розстрільний полігон НКВД в Карелії...**

На Соловках, у нелюдських жахливих умовах, письменник намагався хоч якось зберегти свій внутрішній світ — останнє, що в нього залишилося. Але безжальна тоталітарна машина не залишала йому шансів на життя.

Микола Костянтинович Зеров, володіючи пам'яттю тисячоліть, прагнув служити ідеалові гармонії в суспільстві. Але митцеві судилося трагічно загинути, бо жив у часи, коли такі особистості вважались небезпечними для суспільства.

Творча спадщина Миколи Зерова повноправно входить у фонд культурних цінностей українського народу, якому він і присвятив усе своє коротке життя.

Задля вшанування пам'яті українського поета, у Вінниці одну з вулиць було перейменовано. Тепер вона носить ім'я Миколи Зерова.

Як мало ми ще знаємо про свою історію, як багато нам треба ще пройти шляхів, щоб віднайти нарешті втрачені коштовності культури, зібрати по всьому світу розсипані перли, щоб з'єднався ланцюг порушених зв'язків між минулим і сучасним.

Використані джерела:

Архетипне дно вибраної лірики українських неокласиків [Електронний ресурс] // PD Філологічний дискурс : вебсайт. – Режим доступу: <https://ojs.kgpa.km.ua/index.php/phildiscourse/article/view/487> . – Дата перегляду 31.03.2020. – Назва з екрана.

Білокінь, С. Микола Зеров [Електронний ресурс] / Сергій Білокінь // Сергій Білокінь (Київ) : Персональний сайт історика України. – Режим доступу: <https://www.silokin.name/Personalia/Zerov/01.html>. - Дата перегляду 23.03.2020. – Назва з екрана.

Брюховецький, В. С. Микола Зеров: Літературно-критичний нарис [Електронний ресурс] / В. Брюховецький // Літературне місто : вебсайт. – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=3595> . – Дата перегляду 27.03.2020. – Назва з екрана.

Гриневич, В. Микола Зеров сам ховав 10-річного сина [Електронний ресурс] / Віктор Гриневич // Gazeta.ua : сайт. – Режим доступу: <https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/mikola-zerov-sam-hovav-10richnogo-sina/336448>. - Дата перегляду: 31. 03 2020. – Назва з екрана.

Зорівчак, Р. Зеровіана Майстра: до 100-річчя від дня народження Григорія Кочура / Р. Зорівчак // Літературна Україна. – 2008. – 11 груд. – С. 1, 6.

Коцарев, О. Неокласики: більше, ніж «п'ятірне гроно» [Електронний ресурс] / Олег Коцарев // Друг читача : сайт. – Режим доступу: https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/42401/ . - Дата перегляду 18. 03 2020. – Назва з екрана.

Лідер київських неокласиків – Микола Зеров [Електронний ресурс] // Освіта. ua : вебсайт. – Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/15094/. – Дата перегляду 23.03.2020. – Назва з екрана.

Маланюк, Є. М. Зерову : [вірш] / Є. Маланюк // Земна Мадонна: Вибране. – Братіслава, 1991. – С. 252.

Маланюк, Є. "Миколо Зерове..." : сонет / Є. Маланюк // Невичерпальність : поезії, статті. – К., 1987. – С. 211.

Микола Зеров - «кардинал» української літератури [Електронний ресурс] // Герої України : сайт. – Режим доступу: <http://heroes.profi-forex.org/ua/zerov-mikola-kostjantinovich> . – Дата перегляду 25.03.2020. – Назва з екрана.

Микола Зеров. Творчість [Електронний ресурс] // Клуб Поезії : вебсайт. – Режим доступу: <http://www.poetryclub.com.ua/metrs.php?id=125&type=tvorch> . – Дата перегляду 13.03.2020. – Назва з екрана.

Наш земляк поет Микола Зеров був розстріляний у Сандормаху [Електронний ресурс] // Полтавський вісник : сайт. – Режим доступу: <https://www.visnyk.poltava.ua/news/nash-zemliak-poet-mykola-zerov-buv-rozstrilianyj-u-sandormakhu/> . – Дата перегляду 20.03.2020. – Назва з екрана.

Шарварок О. Кризь попіл літ. Студії імені Микола Зерова – 35 літ / О. Шарварок // Літературна Україна. – 2002. – 31 жовт. – С. 7.

Дякую за увагу!

Автор ідеї бесіди-презентації

гол. бібліотекар відділу СГЛ НТБ ВНТУ

Павлишина Г. Д.

